

Ametnikueetika nõukogu koosolek

PROTOKOLL

Toimumiskoht: Suur-Ameerika 1, Tallinn

Toimumisaeg: 09.11.2023

Algus kell 13.00, lõpp kell 16.30

Juhatas: Külli Taro (eetikanõukogu esimees)

Protokollis: Anna Laido (eetikanõukogu sekretär)

Võtsid osa: Heiki Sibul, Airi Mikli, Aive Pevkur, Mariann Märtsin, Kaur Kajak ja Ulla Saar

Puudusid: Heddi Lutterus ja Jüri Mölder

PÄEVAKORD:

1. Euroopa Prokuratuuri (edaspidi ka EPPO) prokurör (ja eetikanõukogu vilistlane) Kristel Siitam-Nyiri ülevaade Euroopa Liidu ametniku eetikast Euroopa Prokuratuuri näitel (*Teamsi vahendusel*).
2. Avaliku teenistuse seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustus (Ülle Harak, Rahandusministeeriumi riigihalduse ja avaliku teenistuse osakonna juhataja).
3. Rollide ja hoiakute uuringu tulemused (eetikanõukogu sekretär). Mida uuringust selgunud teadmisega ette võtame?
4. Kõrvaltegevuste hea tava heakskiitmine.
5. Kohapeal algatatud teemad (sh saabunud pöördumised ja järgmise aasta prioriteedid).

1. Euroopa Liidu ametniku eetika Euroopa Prokuratuuri näitel.

Euroopa Prokuratuuri prokurör Kristel Siitam-Nyiri andis ülevaate Euroopa Liidu ametniku eetikast Euroopa Prokuratuuri näitel. EPPO ja teiste Euroopa Liidu institutsioonide personalipoliitika on detsentraliseeritud ning see on vähemalt seni puudutanud ka eetikareegleid. EPPOs on eetika valdkond üsna mahukalt reguleeritud valdkondade kaupa ning oma rolli mängivad eetikareeglite jõustamisel nii rahvusvahelises organisatsioonis ka inimeste erinevad kultuurilised taustad.

Väga selgelt on juhiste ja näidiskaasustega paika pandud ka kõrvaltegevustega tegelemise ja sellest teavitamise reeglid tavaametnikele. Samuti on kokku lepitud kindlad reeglid, kuidas ja milliseid kingitusi vastu võtta, vajadusel tagastada ja oma huvisid deklareerida. Euroopa Liidu

institutsioonide ametnikele on olemas Eesti avaliku teenistuse RTIPi laadne lahendus, kus on võimalik teha olulisemaid personaliga seotud toiminguid nii personalitöötajatel kui ametnikel endal.

Kõrvaltegevustega seonduvalt on eraldi tähelepanu pööratud ka nn „pöörduste temaatikale“, sealhulgas näiteks ei ole lubatud Euroopa prokuröri tööleasumine advokaadina vahetult peale teenistuse lõppu prokuratuuris. Samuti julgustatakse nii eetikareeglites kui personalipoliitika põhimõtetes küsimuste tekkimise korral sagedamini pöörduma oma vahetu juhi poole.

Euroopa Liidus on trend, et töötasandi eetikareeglid on üsna täpselt paigas, kuid tippjuhtidel on oma käitumise suunamisel palju enam mänguruumi. Viimase aja juhtumite taustal on järjest teravamalt tõusetunud debatt ja vajadus ka tippametnikele rangemate reeglite kehtestamisest.

Eetikanõukogu võttis ülevaate teadmiseks ning lepiti kokku, et EPPO jagab eetikanõukoguga ka oma kõrvaltegevuste ning ahistamise valdkondade täpsemaid etikajuhiseid koos näidiskaasustega.

2. Avaliku teenistuse seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustus.

Ülle Harak (Rahandusministeeriumi riigihalduse ja avaliku teenistuse osakonna juhataja) tegi ülevaate avaliku teenistuse seaduse väljatöötamiskavatsuse väljatöötamise protsessist ja sisust.

Just äsja on lõppenud kooskõlastusring ja Justiitsministeeriumi ning Õiguskantsleri Kantslei arvamused on veel laekumas. Avaliku teenistuse seaduse väljatöötamiskavatsuse üheks keskseks lähtepunktiks on mittevajalike erisuste kaotamine ametnike ja töötajate vahel. Eesti avalikus teenistuses on juurdunud praktika, kus avaliku võimu volituse hindamine on ebaselge. Teisisõnu, ametnike ja töötajate tööleasumisel vormistatakse töö- või teenistussuhe peamiselt vastavalt asutuse juhtimispraktikale või poolte kokkuleppele. See oli ka peamine probleemkoht, mille kõik kaasatud sihtrühmad analüüsi käigus välja tõid. Ootused töötajatele ja ametnikele on väga sarnased (eetilisus, korrektsus jne) ning ka sisuliselt on ametiasutustes läbi töökordade tingimused ühtlustatud.

Erisuste kaotamise vaagimisel tuleks siiski arvestada ka põhiõiguste tagamisega ning praktikas peab olema üheselt selge, millised põhimõtted kellele kehtivad. Samuti vajab lahendamist küsimus, et avaliku võimu teostamine eeldab, et ametniku ja riigi vahel on avalik-õiguslik suhe vähemalt osas, milles ametnik teostab avalikku võimu.

Samuti näeb eelnõu ette eetikanõukogu skoobi laiendamise lisaks ametnikele ka töötajatele, kuna nemad peavad oma igapäevatoos jälgima sarnaseid etikapõhimõtteid. Seda põhimõtet eetikanõukogu toetas klausliga, et peaks säilima vajalik paindlikkus.

Tuleb jälgida, kas eetikakoodeksi ja eetikanõukogu tegevuse laiendamine seab täiendavaid piiranguid töötajatele ja kas need piirangud on proportsionaalsed, põhjendatud? Kui on näiteks poliitikakujundajatele vaja asutuse või muul tasandil teha eraldi reegleid, siis see võimalus võiks jääda.

Eetikanõukogu võttis saadud info teadmiseks.

Eetikanõukogu leidis, et kui avaliku teenistuse seadust planeeritakse muuta, siis peaks seaduses ametnikueetika koodeksi asendama avaliku teenistuse eetikakoodeksiga.

3. „Rollid ja hoiakud avalikus teenistuses“ 2023.a uuringu olulisemate tulemuste tutvustamine.

Anna Laido tegi ülevaate uuringu „Rollid ja hoiakud avalikus teenistuses“ 2023.a esialgsetest tulemustest, uuringu lõppraport valmib detsembri alguseks.

Üldisema trendina võib välja tuua, et ametnikud on töötajatega võrreldes eetika küsimustest teadlikumad ja suhtuvad teemasse rangemalt. Ametnikud on ka paremini kursis eetika-alaste juhendmaterjalidega ja osalenud enam eetika-alastel koolitustel. Ametnikud taunivad erinevaid eetilist probleemseid käitumisviise suhteliselt rohkem kui töötajad. Ametnikud tunnetavad töötajatest enam, et nad töötavad ühiskonna heaks ja et nende töö seab neile kõrgemaid nõudeid.

Juhtide ja ilma alluvateta teenistujate seisukohad üldisemates eetika ja väärtuste küsimustes oluliselt ei erine. Spetsiifilisemates ja töö iseloomust sõltuvates küsimustes on arusaadavalt juhtide ja ilma alluvateta teenistujate kogemused ja seisukohad veidi erinevad. Eetika juhtimises nähakse sarnaselt varasemate uuringutega eetilist käitumist enim mõjutava faktorina juhtide, sh eriti vahetu juhi ja tippjuhtide isiklikku eeskujut. Kõrvaltegevuste sisust ja lubatavusest arusaamise osas oli samuti palju üsna erinevaid arvamusi, mis viitab sellealase teadlikkuse tõstmise vajadusele ja olulisusele.

Eetikanõukogu võttis info teadmiseks ja tegi ettepaneku enam tähelepanu pöörata avaliku teenistuse juhtide teadlikkuse tõstmisele, sh koolitus- ja arendustegevuste kaudu. Samuti on vajalik tõsta avalike teenistujate teadlikkust kõrvaltegevuste teemas, sh hea tava levitamise ja rakendamise nõustamise kaudu.

4. Kõrvaltegevuste hea tava heakskiitmine.

Kõrvaltegevuste heale tavale tegid ettepanekuid asutuste personalijuhid ning tava saadeti konsulteerimiseks ka keskse koolituse eetikakoolitajatele. Tava osas lepiti kokku, et peale sisu heakskiitmist tuleb tekstile teha keeleteoimetus ning lugejasõbralik kujundus.

Eetikanõukogu otsustas kõrvaltegevuste hea tava heaks kiita ning eetikanõukogu sekretärile tehti ülesandeks tellida tavale keeleteoimetus ning kujundus. Seejärel avalikustatakse tava eetika kesksel veebilehel ning tutvustatakse asutuste personalijuhtidele ning teistele sidusrühmadele.

5. Kohapeal algatatud küsimused (sh vahepeal saabunud pöördumised ja järgmise aasta prioriteedid).

Eetikanõukogu arutas kahte pöördumist ning kujundas nende osas arvamuse. Esimene pöördumine puudutas asutuse nimel tehtud eraelulisi soodustusi majutusettevõtetes. Nõukogu leidis, et avalikud teenistujad ei tohiks saada eksklusiivset eraelulist kasu sellest, kui ametiasutus mõne ettevõttega lepingu sõlmib. Sellises olukorras ei oleks võimalik vältida ka näilist huvide konflikti riigi raha kasutamisel. Teises pöördumises küsiti nõu ametikohaga sobimatu sümbolika kandmise kohta töövälisel ajal. Nõukogu leidis, et põhiküsimus ei ole

ametniku kantavas riietuses, vaid tema põhimõttelistes hoiakutes, ametiülesannete täitmisel ja sobivuses ametikohale. Mõlemad seisukohad avaldatakse eetikanõukogu veebilehel.

Arutati jooksva küsimusena ka töökiusu ja ahistamise teemat ametnike puhul ning selleteemaliste juhiste andmise vajalikkust. Teemat arutatakse edasi järgmisel koosolekul ja vajadusel enne seda.

Eetikanõukogu leppis kokku, et järgmisel aastal tegeletakse põhjalikumalt „pöörduste“ teemaga, juhtide eetikaalase teadlikkuse tõstmisega ja kõrvaltegevuste hea tava rakendamise toetamisega. Samuti analüüsitakse, kas eetikakoodeks vajaks uuendamist (nt lisada tõhususe ja lisandväärtuse loomisega seotud põhimõtted).

Lepiti kokku ka selles, et järgmine eetikanõukogu koosolek toimub 1. veebruaril 2024 ministeeriumide ühishoones.

Külli Taro

/allkirjastatud digitaalselt/

Koosoleku juhataja

Anna Laido

/allkirjastatud digitaalselt/

Protokollija